
УДК 37.013.42:159.922.63

В'ячеслав КУЗЬМИЧ,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
м. Полтава

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Актуалізація проблеми виховання гуманності до людей похилого віку пов'язана, у першу чергу, із віковими особливостями та соціальним становищем цієї категорії населення. Емоційна вразливість людей літнього віку вимагає більш чуйного й уважного ставлення до них з боку оточення (близьких, родичів, працівників медичних, освітніх та соціальних закладів). Ціннісні орієнтації людей похилого віку відображають найрізноманітніші потреби, серед яких істотне місце відводиться соціальним (потреба у професійній діяльності, відпочинку), соціально-психологічним (необхідність міжособистісного спілкування, емоційного ставлення оточення), потреба у збереженні здоров'я.

Ключові слова: люди похилого віку, демографічне старіння, геронтологічна допомога.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За міжнародною класифікацією, людина похилого (або третього) віку – це особа, яка досягла 65 років. Нині у світі таких людей проживає понад 620 мільйонів. В економічно розвинених країнах частка людей віком 60 років і більше складає 12–22 % від загальної кількості населення. За прогнозами ООН, у 2025 році кількість людей похилого віку у світі досягне близько 1,2 мільярда осіб. Порівняно з 1980 роком, у 2025 році

в країнах, що розвиваються, кількість людей третього віку збільшиться на 100 мільйонів, а у розвинених – на 38 мільйонів осіб. Старіння населення прогресує в усіх розвинених країнах світу. Так, 1991 року в країнах ЄС люди віком від 60 років становили 1/5 загальної кількості населення (за даними статистичної служби ЄС), 2020 року кількість 60-річних мешканців подвоїться [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Похилий вік – заключний період онтогенезу, яскравим виявом якого є процес старіння. Старіння – біологічне явище, властиве всім формам живої матерії. Нині існує досить багато дефініцій поняття “старість”. Зокрема, А. Богомолець розглядав старіння як поступове ослаблення активності клітин за рахунок зміни фізико-хімічної структури клітинної речовини [2]. На думку І. Орді, О. Шейд, зміст процесу старіння полягає у зниженні поведінкової, фізіологічної та біохімічної адаптації до внутрішнього та зовнішнього середовищ [3]. А. Комфорт визначає процес старіння як зміну поведінки організму з віком, що призводить до зниження життєдіяльності людини. Науковець доводить, що старіння є універсальним, поступовим і руйнівним процесом. Така думка А. Комфорта пов’язана з тим, що старіння неминуче виникає, закономірно розвивається як руйнівний процес, про що свідчить обмеження адаптаційних можливостей організму, збільшення ймовірності смерті, скорочення тривалості життя, що сприяє розвитку вікової патології [4]. С. Гончаренко в Українському педагогічному словнику зазначає, що “літня людина”, “старість” – це період життя після зрілості, коли відбувається ослаблення організму [5].

Метою статті є розкрити вікові особливості людей похилого віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У широкому розумінні під старінням розуміють динамічні явища, пов’язані з перевагою темпів деструктивних процесів над реконструктивними. Причому ці зміни відбуваються на біологічному рівні – коли організм стає більш вразливим, зростає ймовірність смерті; на соціальному рівні – людина виходить на пенсію, змінюється соціальний статус, соціальні ролі,

патерни поведінки; на психологічному – коли особистість усвідомлює зміни, що відбуваються, і намагається пристосуватися до них.

Відомий американський психолог Е. Еріксон розглядав старість як стадію розвитку особистості, на якій можливе або набуття такої якості, як інтегративність – цілісність особистості, або переживання відчаю від того, що життя майже скінчилося, але прожите воно не так, як хотілося і планувалося. Таку поведінку людини науковець пов'язував з кризою, що охоплює людину на етапі старості. На думку Е. Еріксона, основне завдання людини похилого віку – усвідомлення і прийняття прожитого життя і особистостей, з якими вона контактувала, як внутрішньо необхідної та єдино можливої умови існування. Мудрість полягає у прийнятті особистістю власного життя цілком, з усіма його злетами і падіннями, у відсутності занепокоєння з приводу неправильно прожитого життя і можливості почати його з початку [5].

Д. Бромлей розглядає людське життя як процес, що складається з п'яти циклів: утробний, дитинство, юність, зрілість та старіння. Науковець характеризує старість досить лаконічно: повна незайнятість, відсутність будь-яких ролей, крім сімейних, зростаюча соціальна ізоляція, поступове скорочення кола близьких людей, особливо з середовища однолітків, фізична та розумова недостатність. Однак, на думку Д. Бромлея, процес старіння у кожної людини протікає індивідуально. Тому не слід застосовувати до всіх людей похилого віку один і той же критерій. Важливо усвідомити, що літні люди – це вікова група, яка має соціально специфічні особливості та потреби. Д. Бромлей доводить, що здорова людина похилого віку, виходячи зі своїх потреб та інтересів, може займатися культурною, професійною, громадською, художньою та спортивною діяльністю. При цьому оточення повинно надати допомогу людині похилого віку, не створюючи бар'єрів. Старість ні в якому разі не повинна бути пасивною вегетацією, вона має стати подальшим етапом реалізації прагнень людини, задоволення її потреб бути значущою і самостійною. Тобто має відбуватися пристосування організму до різноманітних змін, що є однією з визначальних умов довголіття. Широке включення літніх людей до суспільного життя, на думку науковця,

дозволить молоді позбутися страху від наближення похилого віку та побачити в ній природну форму свого майбутнього життя.

Відповідно до з сучасних фізіологічних уявлень у похилому віці відбуваються зміни, що можуть бути як пов'язаними із захворюваннями організму людини, так і незалежними від них. У першому випадку мова йде про передчасне, або патологічне старіння, а в другому – про природне, або фізіологічне старіння. Таке розмежування, будучи досить умовним, було запропоноване І. Мечниковим. Науковець спростував погляд на старість як хворобливий період життєдіяльності особистості, оскільки літня людина може й не бути обтяженою захворюваннями. При фізіологічному старінні в організмі спостерігається послідовне зниження інтенсивності процесів обміну речовин, а також атрофічні зміни, що поступово розвиваються в усіх системах (нервовій, ендокринній, імунній, серцево-судинній, дихальній, травній та інших), зумовлюючи зниження функціональних здібностей організму [6].

У похилому віці розрізняють “психічну старість” і “фізичну немічність”. Перше поняття пов'язане зі змінами структури особистості старої людини, а друге – з протіканням біологічних процесів в організмі. Однак нерідко зустрічаються психічно передчасно постарілі молоді люди та особистості, які, незважаючи на свій похилий вік, не мають ознак психологічного старіння та залишаються здатними до розвитку.

Психічна старість характеризується змінами, що спостерігаються у психології, характері та поведінці окремих людей. Інтереси стають більш одноманітними та не пов'язаними з необхідністю залучення значного часу, сил на м'язову або розумову роботу. Недоліками психічної старості є окремі якості поведінки людини: скупість, заздрість, недовіра тощо, які в похилому віці посилюються. Увага літньої людини все більше загострюється на проблемах здоров'я. Вона з недовірою сприймає ті факти та ідеї, які були їй не відомі раніше, причому значення їх, як правило, недооцінюється.

Старіння – дуже складний процес. Учені-геронтологи виділяють кілька типів процесу старіння: хронологічну, фізіологічну, психологічну та соціальну старість. Домінуючим фактором у визначенні хронологічної старості є кількість прожитих років; фізіологічної – стан здоров'я,

сукупність соматичних відхилень організму; психологічної – самоусвідомлення людиною свого місця у віковій структурі; соціальна старість визначається рівнем старіння населення в цілому (тобто, чим вищий рівень старіння населення, тим далі відсувається індивідуальна межа старості). Проаналізуємо основні ознаки кожного типу процесу старіння.

Існують дві основні біологічні теорії старіння. Відповідно до стохастичної теорії, або теорії зношування організму, людина старіє у результаті випадкових пошкоджень, які були завдані навколишнім середовищем. За теорією генетично запрограмованого старіння, процес старіння визначається діями особливих генів. Цей вид старіння пов'язують з ходом біологічного годинника [7].

У біологічному плані старіння – процес універсальний і неминухий. Йому піддаються всі тілесні органи та системи організму. Старіння – складний біологічний процес перебудови всього організму, який не слід зводити лише до зовнішніх змін і зниження життєвої активності. Швидкість старіння кожного індивіда різна і залежить від багатьох факторів. Біологічний вік не завжди збігається з паспортним. Відзначимо найбільш помітні зміни. Погіршується робота органів чуття. Після 55 років знижується гострота зору і чутливість ока. Збільшується нижній поріг світловідчуття. Відбувається підвищення порогових величин усіх видів смакової чутливості. Реакція вестибулярного апарату слабка або взагалі відсутня. Час реакції на звук збільшується, починаючи з 60 років. Ця особливість, на думку Дж. Біррена, є найбільш універсальною ознакою процесу старіння. Вербально-логічні функції, які до 50 років у людини зростали, до 60 років – знижуються. Спосіб життя, пережиті хвороби, нещасні випадки впливають на процес старіння. Їх іноді називають факторами патологічного старіння, але деякі фахівці вважають, що вони є невід'ємною частиною життя, а, отже, і старіння людини [8].

Біологічні зміни старіння на сьогодні є незворотними. Однак сучасний рівень розвитку медицини дозволяє їх значно сповільнити. Завдяки цьому, наприклад в Японії, нині налічується більш ніж 20 тисяч людей, яким виповнилося більш ніж 100 років. Такий показник неможливо було передбачити ще 20–30 років тому. Сьогодні це соці-

альна та біологічна реальність, яка висуває свої вимоги до системи охорони здоров'я та соціального забезпечення в усьому світі.

Що стосується пізнавального розвитку людей похилого віку, більшість науковців доводять, що основна частка розумових здібностей зберігається. Одна з головних змін когнітивних здібностей у людей літнього віку – сповільнення темпу виконання фізичних і розумових операцій. Зростає час реакції, сповільнюється обробка перцептивної інформації, знижується швидкість когнітивних процесів. Частково це може бути пояснено тим, що літні люди цінують точність. Вони дедалі частіше намагаються дати вірну відповідь на кожне запитання і рідше – вгадати потрібну відповідь. Окрім того, для них можуть бути незвичними деякі типи завдань, що використовуються в ситуації тестування. Літні люди можуть діяти повільніше тому, що останнім часом не застосовували свої навички. Однак вони можуть компенсувати недолік швидкості реакції за рахунок досвіду. Потренувавшись, літня людина здатна майже повністю відновити колишню швидкість реакцій [9].

Дослідження показують, що в похилому віці погіршуються функції сенсорної пам'яті. Літні люди здатні сприймати й утримувати значно менше інформації, ніж молодь. Науковці пов'язують це з тим, що у людей похилого віку гірше працюють зорова та слухова системи. Первинна пам'ять, яка робить можливим усвідомлене переживання інформації, залишається без змін. У вторинній, довготривалій, пам'яті спостерігаються очевидні зміни. Літні люди схильні запам'ятати те, що для них важливо, чи може стати в нагоді. Вони зазвичай краще виконують завдання, якщо отримали інструкцію. Однак навіть після тренувань людям за 70 років не завжди вдається відновити рівень пізнавальних можливостей до рівня молоді.

Зниження пізнавальної діяльності може бути спричинене як прямими, так і непрямими причинами. До прямих причин належать хвороба Альцгеймера і судинні ураження мозку. До непрямих причин зниження інтелектуального рівня належать психологічні очікування, психічне здоров'я, фізична форма, харчова недостатність, вживання алкоголю протягом тривалого часу, лікарські засоби, що

приймаються як за призначенням лікаря, так і як самолікування, інтелектуальної бездіяльності.

Хоча молодь перевершує людей похилого віку за рівнем інтелектуальних здібностей, однак, що стосується мудрості, то тут усе відбувається навпаки. Мудрість – це система знань, яка орієнтована на практичний бік життя і дозволяє виносити зважене судження і давати корисні поради на життєво важливі питання.

Мудрість – це когнітивна властивість, в основі якої лежить кристалізований, культурно обумовлений інтелект і яка пов'язана з досвідом людини. На думку П. Балтеса, існує дві причини, за яких з віком може зростати обсяг і якість знань, пов'язаних з мудрістю людини. По-перше, потрібний багаторічний досвід поведінки в різних ситуаціях. По-друге, коли люди старіють, у них розвивається властивість, що сприяє вияву мудрості, зокрема генеративність, пов'язана з особистісним і когнітивним розвитком [10].

Специфіка емоційної сфери літньої людини багато в чому залежить від успішності проходження вікової кризи, ступеня вирішення вікових завдань. М. Єрмолаєва виділяє дві основні стратегії емоційного старіння. Перша припускає можливість подальшого особистісного росту, інша – спрямована на збереження себе, насамперед, як індивіда. Оскільки фізіологічні можливості і потреби повільно згасають, то друга стратегія не забезпечує задоволеності життям і позитивного емоційного фону [11].

Загалом, дослідники відзначають, що в похилому віці зменшується інтенсивність емоцій. Як правило, загострюється той фон настрою, який переважав у людини в молоді роки. Тобто, якщо у молоді роки індивід передусім був сумним, то в літньому віці цей настрій буде не лише переважати в кількісному плані, а й відчуватися сильніше. У старості спостерігається залежність емоційного стану від типу соматичного захворювання. Наприклад, гіпертоніки підвищено ранимі, образливі, недовірливі. У свідомості людини старість часто відбивається як хворобливий стан, з яким можна і потрібно боротися.

Типовим явищем для літніх людей є віково-ситуаційна депресія – розлад настрою без наявності нервово-психічного захворювання.

Основним травмувальним фактором є власний вік, а змістом – неприйняття свого старіння.

Виділено три варіанти перебігу віково-ситуаційної депресії.

1. Іпохондричне акцентування уваги на старечих недугах. Людина все більше звертає уваги на хвороби та способи лікування, при цьому вона не пов'язує їх зі старістю і сподівається на одужання.

2. Міркування про утиск. Ставлення оточення до людини похилого віку уявляється виключно несправедливим. Їй здається, що всі навколо морально пригноблюють її, обмежують права. Відсутність утисків довести неможливо, оскільки людина похилого віку не здатна до критичного ставлення.

3. Вигадки з гордовитими ідеями про власну значимість. Людина розповідає певні обрані епізоди з власного життя [12].

На емоційний стан літньої людини багато в чому впливає наявність психосоматичних проблем. Багато з них зумовлені переживаннями протягом життя, частина з'являється вже у похилому віці, якому властива наявність значної кількості стресогенних ситуацій і подій. Часто в психосоматичних захворюваннях виявляється незадоволення людини прожитим життям. Багатьом літнім людям боляче звертатися до свого минулого, тому вони уникають осмислювання, витісняють почуття і думки, що призводить до розпачу, апатії, а також знаходить вираз у різних соматичних захворюваннях.

Отже, людина похилого віку стає емоційно більш вразливою, вимагає більш чуйного, уважного ставлення, особливо з боку близьких, родичів, працівників медичних, освітніх та соціальних закладів. Незважаючи на це, при виборі життєвої стратегії, літня людина може відчувати себе емоційно благополучною за практично будь-яких життєвих обставин. У завдання соціальних служб має входити не лише забезпечення психоемоційного комфорту, але і надання допомоги у виробленні позитивної стратегії емоційного старіння. Швидше за все, найбільший вплив на цей вибір чинить осмислення життєвого шляху.

Отже, ціннісні орієнтації людей похилого віку відображають найрізноманітніші потреби, які притаманні особистостям цього віку: 1) пов'язані із соціальними потребами (у значимій діяльності, змістов-

ному дозвіллі, спокійному відпочинку, гарних матеріальних і побутових умовах); 2) соціально-психологічні потреби (у міжособистісному спілкуванні, престижі, незалежності, чуйному, дбайливому ставленні оточення); 3) потреба у збереженні здоров'я.

Найважливішими психологічними завданнями розвитку людини літнього віку є: а) узгодженість з власною ідентичністю, яка вимагає опори на минуле і в той же час своєчасної перебудови Я-концепції, стилю поведінки відповідно до умов життя, що змінилися; б) віднаходження сенсу життя, що напряду пов'язано з оцінкою власного минулого.

Іншим маркером зміни статусу є вихід на пенсію, що є складною, багатоплановою соціальною подією і соціальним процесом. Він складається з етапу підготовки до припинення діяльності, етапу прийняття безпосереднього рішення про припинення трудової діяльності та етапу адаптації до нових соціальних ролей. Вихід на пенсію – це важлива подія не лише для певної людини, але і для її оточення. Процес адаптації людини до нового статусу протікає за двома сценаріями. З одного боку, людина пристосовується до свого соціального мікрооточення, а з іншого – останнє теж пристосовується до її нової соціальної ролі.

Припинення роботи супроводжується у багатьох літніх людей зміною способу життя, розірванням звичних зв'язків, звуженням одних можливостей та розширенням і появою інших, необхідністю по-новому структурувати власний час. Значно повільніше відбувається зміна структури особистості, що характеризується у цьому віці, як правило, великою стійкістю. У зв'язку з цим адаптація пенсіонерів до нових умов, засвоєння ними нових соціальних ролей ускладнюється та вимагає значної кількості часу. Вихід на пенсію, що означає втрату колишнього статусу та зниження активної діяльності, може призвести до порушення сформованого динамічного стереотипу особистості.

У науковій літературі також акцентується увага на ресурсні можливості літньої людини. Під ресурсними можливостями слід розуміти певні особливості літніх людей, які можуть сприяти благополучному старінню і вирішенню вікових завдань. На наш погляд, вони можуть і повинні бути актуалізовані в будь-яких соціальних структурах, призначених саме для створення найбільш комфортних

умов існування літнього населення. Результати досліджень закономірностей вікового розвитку в науковій школі Б. Ананьева дозволили ввести в геронтопсихологію поняття реституціоналізації в геронтогенезі, під яким розуміються новоутворення у літньому віці, комплекс процесів відновлення, спрямованих на уповільнення старіння [13]. Тобто існують механізми, що пом'якшують перебіг процесів старіння. Суб'єктивний стан людини багато в чому залежить від того, які засоби адаптації виробив індивід у процесі своєї соціалізації. На думку А. Мудрика, соціалізація – “розвиток і трансформація людини у процесі засвоєння і відтворення культури, що відбувається шляхом взаємодії особистості зі стихійними умовами життя на всіх вікових етапах. Сутність соціалізації полягає у поєднанні процесів пристосування і відмежування людини від конкретних вимог суспільства.

Іншими словами, поряд з процесами старіння в організмі людини розвиваються пристосувальні психологічні механізми, завдяки яким повноцінна діяльність може тривати до глибокої старості. Наприклад, слабка мимовільна пам'ять компенсується багатою асоціативною пам'яттю або звичкою записувати необхідні відомості, а розсіяна увага – здатністю до її швидкого переключення. Розширення соціальних контактів або підтримка їх на досить високому рівні долають у літніх людей категоричність і відсталість суджень. Ортодоксальні погляди можуть суперечити обставинам життя, викликаючи важкі душевні переживання у літніх людей. У цьому відношенні люди похилого віку потребують здійснення психологічної корекції для зміни ставлення до самих себе, щоб навчитися переоцінювати і включати свій внутрішній досвід, приймати протилежну позицію.

Активізація компенсаторних механізмів особистості похилого віку потребує глибинної перебудови ієрархії мотивів. Поради їм потрібно давати тоді, коли вони налаштовані слухати, і пропонувати їх у непрямій формі. Особистостям із жорсткою і відсталою системою принципів поведінки було б досить важко та часом неможливо діяти у мінливому середовищі, якщо б захисні механізми не оберігали їх психіку. Очевид-

но, що спосіб захисту людей літнього віку та стратегія поведінки в похилому віці залежать від життєвого шляху, стереотипів поведінки.

Висновки. Незважаючи на наявність біологічних змін, які можна сповільнити за допомогою сучасної медицини, збереження когнітивних процесів слід пов'язувати із самооцінкою, внутрішнім настроєм літньої людини, її бажанням до саморозвитку і тренування. При цьому досвід дозволяє компенсувати зниження швидкості пізнавальних процесів. Незаперечною перевагою старості є мудрість.

Що стосується емоційної сфери, то людина похилого віку стає більш вразливою, вимагає більш чуйного, уважного ставлення до себе. До завдань соціальних служб має входити не лише забезпечення психоемоційного комфорту, але і допомога у виробленні позитивної стратегії емоційного старіння. Швидше за все, найбільший вплив на це має осмислення життєвого шляху. Структура самосвідомості літньої людини зазнає низки змін, таких як: депривація домагання на визнання, відторгнення від імені, розмивання статевої ідентифікації.

У літньому віці людини виникають нові завдання розвитку, при цьому найбільш важливими психологічними завданнями є: збереження узгодженості з власною ідентичністю і віднаходження сенсу життя. Вирішення цих та інших вікових завдань може бути здійснено за умови використання літньою людиною такого внутрішнього ресурсу, як мудрість, реалізації потреб духовно-пізнавального, творчого характеру, бажання до змін, розвитку умінь і навичок до встановлення соціальних контактів.

Фізична немічність та соціальна вразливість людей похилого віку актуалізують питання щодо формування у молодого покоління, зокрема майбутніх педагогів, гуманного ставлення до цієї соціальної категорії населення. Визначення мети, змісту та напрямів процесу виховання гуманності має відбуватися із врахуванням рівня вихованості гуманних почуттів у студентів педагогічних вузів. Детальний аналіз критеріїв та рівнів вихованості гуманності буде темою подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Роджерс К. Эмпатия / К. Роджерс. – М. : Мысль, 1984. – 347 с.
2. Бойван О. С. Ідеї гуманістичного підходу у вихованні в історії та теорії педагогічної науки / О. С. Бойван // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : [зб. наук. пр.] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – Сер. 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики, Вип. 8 (18). – С. 46–50.
3. Мусатов С. Соціально-кваліфікаційні вимоги до діяльності сучасного вчителя / С. Мусатов // Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. – Вип. 33. – К., 2008. – С. 31–38.
4. Хойфт Г. Геронтопсихосоматика и возрастная психотерапия / Г. Хойфт. – М. : Академия, 2003. – 364 с.
5. Гринев О. Л. Индивидуализация и активизация – эффективный метод гуманизации и гуманитаризации образования / О. Л. Гринев, А. Бакалец. – Днепропетровск: Днепропетровский государственный институт. Гуманитарный центр, 1992. – С. 36.
6. Мижериков В. А. Введение в педагогическую деятельность / В. А. Мижериков. – М. : Педагогическое общество России, 2002. – 268 с.
7. Орлов К. А. Особенности формирования гуманности на отдельных этапах развития личности / К. А. Орлов // Усовершенствование учебно-воспитательного процесса в образовательном учреждении : сборник научных трудов. – М. : МГТУ им. М. А. Шолохова, 2007. – С. 162–165.
8. Киричук О. Гуманізація управлінської взаємодії в умовах трансформації освітніх закладів України / О. Киричук // Персонал. – 2000. – № 1 (55). – С. 12, 13.
9. Барбіна Є. С. Українська педагогічна спадщина – джерело гуманності, професіоналізму, майстерності сучасного фахівця [Текст] / Є. С. Барбіна // Педагогічні науки : збірник наук. праць / Херсон. держ. ун-т. – Херсон : ХДУ, 2012. – Вип. 62. – С. 10–15.
10. Ермолаева М. В. Методы психологической регуляции эмоциональных переживаний в старости / М. В. Ермолаева // Психология зрелости и старения. – 1999. – № 1(5). – С. 24–61.
11. Єфремова Н. Ф. Методологічні аспекти гуманізації вищої освіти в Україні / Н. Ф. Єфремова, Н. І. Маляр // Гуманізація і гуманітаризація вищої технічної освіти : Збірник наукових праць / Всеукраїнська науково-методична конференція. – Харків, 2000. – С. 38.

12. Ананьев Б. Г. Проблема формирования характера / Б. Г. Ананьев. – М. : Педагогика, 1985. – 366 с.

Рецензент – доктор педагогических наук Сас Н. М.

Статья надійшла до редакції 26.05.2016

Кузьмич В. Возрастные особенности людей пожилого возраста

Актуализация проблемы воспитания гуманности в отношении людей пожилого возраста связана, в первую очередь, с возрастными особенностями и социальным положением этой категории населения. Эмоциональная уязвимость пожилых людей требует более чуткого и внимательного отношения к ним со стороны окружающих (близких, родственников, работников медицинских, образовательных и социальных учреждений). Ценностные ориентации пожилых людей отражают самые разнообразные потребности, среди которых существенное место отводится социальным (потребность в профессиональной деятельности, отдыхе), социально-психологическим (необходимость межличностного общения, бережного отношения окружающих), потребность в сохранении здоровья.

Ключевые слова: *люди пожилого возраста, демографическое старение, геронтологическая помощь.*

Kuzmich V. Age features of elderly people

Updating the problems of education of humanity for the elderly is associated primarily with the age characteristics and social situation of the population. Emotional vulnerability of older people require more sensitive and attentive to them by others (friends, relatives, employees of medical, educational and social institutions). Values seniors reflect a variety of needs, including essential given to social (need for professional work, recreation), socio-psychological (the need for interpersonal communication, respect for others), the need for maintaining health. In this regard, the most important psychological challenges of human development elderly are agreeing with its own identity, which requires the timely adjustment of self-concept, style of behavior under conditions of the changed finding the meaning of life.

From the perspective of humanistic pedagogy essential for personal fulfillment, personal growth and mental health is a positive perception of the individual himself, which is possible not only provided a favorable assessment of his career, but also a manifestation of respect from others. In our view, identify the humane treatment of the elderly should be associated with the activities of teachers who have sown grain of humanity in the soul of the young generation. The authority of the teacher should play a significant role in the development of attitudes as individuals and humane shaping personality traits. Therefore, the primary task of the new educational paradigm must be realization of the idea of forming a humane attitude of students of pedagogical universities for the elderly, which is a reflection of trends humanization of education. By professional tasks of future teachers should enter not only the problem of emotional comfort the elderly, but also help them to develop positive strategies emotional aging.

Keywords: *elderly people, demographic aging, gerontological help.*